

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

I.K.ABDIRIMOVA

AMALIY O‘ZBEK (RUS) TILI.
DAVLAT TILIDA ISH YURITISH

60110800 – Ona tili va adabiyoti: rus tili va adabiyoti
bakalavriat ta’lim yo‘nalishi talabalari uchun

DARSLIK

Toshkent – 2025

UO‘K 811.512.133

KBK 81.2Uzb

A-14

Abdirimova I.K. /Amaliy o‘zbek (rus) tili. Davlat tilida ish yuritish/ darslik.– Toshkent.: “ZEBO PRINT”, 2025. 312 b.

Ushbu darslik ta’lim rus tilida olib boriladigan bakalavriat yo‘nalishi talabalari uchun mo‘ljallangan. Unda o‘quv jarayonining nazariy, amaliy, ijodiy jihatlarini to‘liq aks ettirilib, talabalarning o‘zbek tilidan egallagan bilim va ko‘nikmalarini mustahkamlash va yanada kengaytirish, tanlagan ixtisosligi doirasida davlat tilini puxta bilishlariga yordamlashish, nutqini kasbiy atamalar bilan boyitish, ularni davlat tilida ish yuritish asoslari, sohaviy hujjatlar bilan ishlash ko‘nikmasini shakllantirish, o‘zbek tilining boy imkoniyatlaridan o‘z mutaxassisligi bo‘yicha foydalanish, fikrni to‘g‘ri, aniq, mantiqli ifoda etishga o‘rganish nazarda tutilgan.

Darslikda amaliy mashg‘ulotlarda foydalanish uchun zarur bo‘lgan materiallar, mashq, topshiriqlar o‘z aksini topgan.

Mas’ul muharrir:

Umid Xo‘jamqulov – pedagogika fanlari doktori, professor.

Taqrizchilar:

Ravshanxo‘ja Rasulov – filologiya fanlari doktori, professor.

Iqbol Baltayeva – filologiya fanlari doktori, professor v.b.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2025-yil 7-oktyabrdagi 387-sonli buyrug‘iga asosan darslik sifatida nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9910-618-12-3

© **I.K. Abdirimova, 2025**

© **“ZEBO PRINT”, 2025**

KIRISH

Mamlakatimiz mustaqilligi ona tilimizning rivoji uchun keng yo‘l ochdi. O‘zbekiston Respublikasining “Davlat tili haqida”gi Qonunida va boshqa rasmiy hujjatlarda o‘zbek tilining huquqiy maqomi va istiqboli aniq ko‘rsatib berildi. Davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganlaridek: “Dunyodagi qadimiy va boy tillardan biri bo‘lgan o‘zbek tili xalqimiz uchun milliy o‘zligimiz va mustaqil davlatchiligimiz timsoli, bebaho ma’naviy boylik, buyuk qadriyatdir. Kimda-kim o‘zbek tilining bor latofatini, jozibasi va ta’sir kuchini, cheksiz imkoniyatlarini his qilmoqchi bo‘lsa, munis onalarimizning allalarini, ming yillik dostonlarimizni, o‘lmas maqomlarimizni eshitsin, baxshi va xofizlarimizning sehrli qo‘shiqlariga quloq tutsin”¹.

Bugungi kunda mamlakatimizda barcha sohalar qatori davlat tilining nufuzini oshirish borasida tub burilish jarayonlari boshlandi. Xususan, globallashuv sharoitida har bir fuqaroning davlat tilini mukammal bilishi va rasmiy hujjatlarni to‘g‘ri yurita olishi zaruriy ehtiyojga aylangan. Davlat tilida ish yuritish madaniyatining yuksalishi – davlat boshqaruvi, huquqiy tartibot, ta’lim, sog‘liqni saqlash, tadbirkorlik kabi ko‘plab sohalarda samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi.

“Davlat tili haqida”gi qonun ona tilimizning go‘zalligi va jozibasini to‘la namoyon etish bilan birga, uni ilmiy asosda rivojlantirish borasida ham keng imkoniyatlar yaratdi. Olimlar va mutaxassislar tomonidan ilmfan va turli sohalarga oid ensiklopediya va lug‘atlar, darslik va o‘quv qo‘llanmalar, mumtoz adabiyotimiz namunalari, sakson mingdan ziyod so‘z va so‘z birikmasini o‘z ichiga olgan olti jildidan iborat “O‘zbek tilining izohli lug‘ati” chop etildi. Respublikamizda yashovchi boshqa millat fuqarolarining o‘zbek tilini o‘rganishga bo‘lgan qiziqishlari yanada kuchaydi.

Davlatimiz rahbarining 2019-yil 21-oktabr kuni imzolagan “O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmonida o‘zbek tilining davlat tili sifatidagi

¹ Mirziyoyev Sh.M. “Milliy o‘zligimiz va mustaqil davlatchiligimiz timsoli”. O‘zbek tiliga Davlat tili maqomi berilganining o‘ttiz yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi nutqi // “Xalq so‘zi” gazetasi, 2019-yil 22-oktabr. 218(7448)-son.

maqomi hayotimizning barcha jabhalarida to‘la-to‘kis joriy qilinishi uchun tegishli chora-tadbirlar aniq belgilab berilgan, mazkur maqomning doimiyliigi uchun davlat va boshqa tashkilotlar, fuqarolarning mas’ullik intizomi ko‘rsatilgan².

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi PQ-2909-son “Oliy ta’lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori uzluksiz ta’lim tizimini isloh etish, mamlakatimizning iqtisodiyotini yanada rivojlantirish maqsadida oliy ta’lim tizimi oldiga yuqori malakali kadrlar tayyorlash masalasini qo‘ydi³.

Oliy ta’lim muassasalarida barcha fanlar qatori o‘zbek tili fanini o‘qitishda ham jiddiy o‘zgarishlar yuz bermoqda. O‘zbek tilini o‘qitishning mazmuni yanada takomillashtirilib, o‘zbek tilining ijtimoiy mavqeyi tobora ortib bormoqda. Lotin yozuviga asoslangan yangi o‘zbek alifbosi va imlo qoidalarining joriy etilganligi, ish yuritishda to‘liq davlat tiliga o‘tilganligi barcha mutaxassislarning millatidan qat’iy nazar, o‘zbek tilini puxta egallashlarini taqozo etmoqda. Davlat tilini o‘rganish mamlakatimizda yashovchi turli millat vakillarining madaniyati darajasini ko‘rsatuvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Ayni paytda turli soha xodimlarining ish yuritish borasidagi bilim va malakalarini muntazam oshirib borish ham zaruriy ehtiyojlardandir.

Bu borada ta’lim boshqa tillarda olib boriladigan o‘quv muassasalari zimmasiga katta mas’uliyat yuklanadi. Bo‘lajak mutaxassisning kasbiy layoqati va mahorati hozirgi davrda o‘z kasbi doirasida qo‘llanadigan soha terminlarini, davlat tilida ish yuritish malakasini, nutq madaniyati asoslari hamda notiqlik me’yorlarini ham mukammal o‘rganishlari bugungi kun talabidir.

O‘zbek tilini tez fursatda o‘rganish maqsadida o‘zbek tilini o‘qitish tamoyillari, mazmuni soddalashtirildi. O‘zbek tilini o‘qitishda talabalarni shu til bo‘yicha egallanadigan nutqiy faoliyatning asosiy to‘rt turi: nutqni tinglab tushunish, gapirish, o‘qish va yozish amallari bo‘yicha fan yuzasidan malaka va ko‘nikmalar me’yorini rivojlantirish, bunda o‘qish

² O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 21-oktabrdagi “O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi va mavqeyini tubdan oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PF-5850-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-4561730>.

³ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi “Oliy ta’lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-2909-son Qarori. <https://lex.uz/docs/-3171590?ONDATE=04.07.2023%2000>.

hamda mehnat jarayonida, oila va jamoat joylarida yuzaga keladigan turli nutqiy vaziyatlarda mustaqil ravishda fikr almasha olish va fikr bayon eta bilish, eshitilgan materialni idrok etish, shuningdek, yozma manbalarni o‘qish orqali axborot olish, voqea-hodisalarga o‘z munosabatini bildirish tarzida muloqotga kirish malakasini egallab borish dinamikasi nazarda tutiladi. Shularni nazarda tutgan holda darslik nutqiy ko‘nikmalarni shakllantirishga yo‘naltirilgan kommunikativ tamoyilga asoslanib yaratildi.

Oliy o‘quv yurtlarining rus guruhi talabalari uchun mo‘ljallangan ushbu darslik “Amaliy o‘zbek (rus) tili. Davlat tilida ish yuritish” fan dasturi asosida tuzilgan bo‘lib, talabalarga shu kursdan amaliy bilim va malaka hosil qilish ko‘nikmasini rivojlantirishda muhim o‘rin tutadi. Darslikning muhim jihatlaridan biri talabalarni davlat tilida ish yuritish asoslari bilan tanishtirish, ularda sohaviy hujjatlar bilan ishlash ko‘nikmasini shakllantirish, nutqini kasbiy atamalar bilan boyitish maqsadida nazariy ma’lumotlar amaliy topshiriq va mavzuga oid savollar bilan mustahkamlanganligidir. Shuningdek, darslikda rus tilidan o‘zbek tiliga tarjima qilish mashqlariga ham keng o‘rin berildi. Mashqlarda ko‘proq ma’naviy-ma’rifiy mavzulardagi hamda milliy istiqlool g‘oyalarini singdirishga qaratilgan matnlardan keng foydalanildi.

Darslik o‘quv jarayonining nazariy, amaliy, ijodiy jihatlarini to‘liq aks ettirib, innovatsion texnologiyalar bilan boyitilgan. Bog‘lanishli matnlarga talabalarni mustaqil ishlashga, ijodiy fikrlashga, qiyoslashga va xulosa chiqarishga o‘rgatadigan savol va topshiriqlar qo‘yildi. Bu talabalarning fanni qulay va oson o‘zlashtirishlariga yordam beradi, o‘z ustida ishlashlari uchun sharoit yaratadi. Darslikda talabalar mustaqil ta’lim olishlari uchun qo‘shimcha adabiyotlar berildi.